

Het vormt een deel van Guyana; aan de ene zijde ligt Britsch-, aan de andere zijde Fransch-Guyana. Het deel, dat ons toebehoort en den naam van Suriname draagt, is bijna vijfmaal zoo groot als Nederland, maar het is buitengewoon dun bevolkt; de laatste volkstelling in 1930 gaf een getal op van 142.750. Verreweg de meesten wonen in de eenige stad Paramaribo en in de kustvlakte. In het wijd uitgestrekte binnenland en de reusachtige, ondoordringbare oerwouden worden slechts enkele Indianen en Boschnegers gevonden.

Van een Surinaamsch volk kunnen wij moeilijk spreken.

Oorspronkelijk waren Indianen de eenige bewoners, waarvan er slechts ongeveer 2400 zijn overgebleven.

In de eerste helft van de 17e eeuw werden negers uit Afrika als slaven ingevoerd, om te arbeiden met name op de plantages. Sinds de opheffing van de slavernij, welke 1 Juli 1873 een voldongen feit werd, vormen deze negers of Creolen de hoofdgroep der bevolking; alle 60.000 zijn Christenen.

Wegens het harde lot der slaven waren velen van hen in den loop der tijden in de ontoegankelijke bosschen gevlucht, waar zij een volkje op zichzelf vormden; het zijn de zoogenaamde Boschnegers, waarvan verreweg het grootste deel nog heiden is. Hun getal wordt op 17.000 geschat.

Na de opheffing der slavernij werden Britsch-Indiërs aangeworven als werkrachten, met toestemming van de Engelse regeering, tot 1917. Zij zijn Hindoe's en tellen ongeveer 36.000 zielen.

Deze Hindoe's kwamen op een contract, dat hen toestond na den bepaalden diensttijd naar hun vaderland terug te keeren. Verreweg de meesten echter bleven in Suriname hangen en vestigden zich als kleine handelaars. En toen de Engelse regeering verderen aanvoer van deze menschen verbood, ontstond opnieuw gebrek aan arbeiders. Toen viel het oog op Java; sinds dien dag houdt de stroom van Javanen aan, zoo zelfs, dat deze spoedig de overhand zullen hebben in getal boven de andere bewoners.

Voegen wij bij deze Indianen, Creolen, Boschnegers, Hindoesche Indiërs en Mohammedaansche Javanen ook nog de weinige Europeanen, dan heeft men de bonte schakeering van de Surinaamsche bevolking voluit voor zich.

Hieruit reeds blijkt overduidelijk de groote moeilijkheid waarvoor de Broedergemeente stond bij haar Zendingsarbeid. Elk deel van de bevolking heeft toch haar eigen taal, aanleg en behoeften; en de zendelingen moesten zich telkens weer anders instellen. Vooral in vroegeren tijd, toen men aan de zendingsarbeiders nog niet die eischen stelde, als men tegenwoordig doet, heeft dit aanleiding tot menige mislukking gegeven. Met name de Indianen-Zending is hiervan de dupe geworden, trots de heroïsche opoffering van menigen Broeder.

Door de wonderleide van Gods voorzienigheid viel het oog der Herrnhutters op Suriname, waarheen zij dachten te koloniseren. Men wilde met acht gezinnen beginnen, doch achtte het noodig eerst drie ongetrouwde Broeders als verkenners uit te zenden; dit geschiedde in 1735, en dit is het begin geworden van de Herrnhutter Zending in Suriname; want van kolonisatie is niets gekomen.

Twee eeuwen lang dus hebben deze Broeders uit Duitschland het werk in onze kolonie verricht, dat wij als Nederlanders hebben nagelaten. Het is een geschiedenis geworden van bloed en tranen. Talloos zijn de graven van mannen en vrouwen en kinderen, die als slachtoffers vielen aan het moordend klimaat. Velen hielden het slechts een paar jaar uit, of ook maar enkele maanden. In deze twee eeuwen werden 695 broeders en zusters uitgezonden, van wie er meer dan 200 in Suriname hun graf vonden naast de 70 kindergraven.

Suriname was echter maar een klein deel van het wereldterrein der Herrnhutters; en toen de nood in Duitschland klom, was de Broedergemeente niet langer in staat het werk daar voort te zetten. Dat wil niet zeggen, dat zij Suriname in den steek liet, maar zij droeg den arbeid over aan de Evangelische Broedergemeente te Zeist; men ging van de gedachte uit, dat Christelijk Nederland deze zeer zwakke gemeente bij het verrichten van haar overzware taak zou helpen. Maar helaas, het is daarin schromelijk tekort geschoten; sinds de overdracht in 1927 steeg het financieel tekort van jaar tot jaar onrustbarend, zoodat het nu bijna de f100.000 bereikt heeft. Na ernstige overweging en vurig gebed heeft men te Zeist enkele maanden geleden besloten het werk noodgedwongen in te korten. Dat dit besluit te Suriname diepe ontroering verwekte, behoeft geen betoog. Heeft men hiervan Nederland een verwijt gemaakt? Hooft, hoe Christelijk broeder Bielke, die de leiding van het werk aldaar heeft, in een brief aan het Bestuur te Zeist hiervan schrijft: „In principe zien wij in dit gedwongen ingrijpen een weg Gods”. „Als Zijn Geest den hof doorwaait, zal — alle crisistoestanden ten trots — rijk goddelijk leven Suriname doorstroomden.”

De Zending onder de Indianen heeft in het midden der 18de eeuw een bloeitijd doorleefd; maar helaas heeft een slavenopstand het werk in den knop gebroken. Wel werd het weer opge-

vat, maar bloeiend is het niet meer geworden. De hoofdstad werd in 1808 door afgevallene leden der gemeente in brand gestoken, en daarmee was het einde der Indianen-Zending gekomen. Een deel der 2400 Indiërs is nog heiden, een ander deel is Rooms, slechts weinigen zijn Protestant.

Meer zichtbaar resultaat heeft de Zending onder de Creolen gehad. Men kan zeggen, dat deze allen Christen zijn geworden; zij vormen de Creolenkerk, welke een deel uitmaakt van de wereldwijde Broedergemeente.

Men komt bij het lezen van de geschiedenis dezer Zending onder den indruk van de eigenaardige moeilijkheden, waarvoor de Broeders stonden vóór de opheffing der slavernij. Hoe moest hun houding tegenover de slavernij zijn? Dag aan dag zagen zij de gruwelen, die hun het bloed deden koken. En de verzoeking was groot om er tegenop te komen, en menselijke behandeling voor de ongelukkigen te eischen. Wij gebruikten met opzet het woord verzoeking, want men zou er niets mee bereikt hebben, behalve dan nog meerderen tegenstand van den Zendingsarbeid dan men reeds ondervond. Want voor verreweg de meeste slavenhouders, en helaas ook voor verschillende autoriteiten, is de Zending een doorn in het oog geweest. De zendelingen stelden zich echter op dit standpunt, dat zij geen sociale hervormers waren, maar alleen predikers van het Evangelie.

Toen de slavernij tot het verleden ging behooren, stond de Zending weer voor nieuwe moeilijkheden, n.l. het in toom houden, het leiden en het organiseren van de vrijgelaten negers. Wonderlijk heeft God dien arbeid gezegend, waarvan de vrucht de reeds genoemde Creolenkerk is.

Met het werk onder de Boschnegers is het niet zoo gunstig gegaan, wat ook voor de hand ligt. Het heidendom zal dezen menschen dieper in het bloed dan den arbeiders op de plantages. Ook waren zij veel moeilijker te bereiken in de dichte wouden. Het gelukte, om verscheidene van hen naar de grenzen der bewoonde wereld te trekken, zoodat de stammen, wonende aan de twee Westelijke rivieren, de Coppename en de Saracca, gekerstend kunnen worden geacht; van de Boschnegers, die aan de andere rivieren wonen, is niet meer dan een vijfde gedoopt.

Van de Zending onder de Britsch-Indiërs zwijgen wij ditmaal, behalve dat wij herinneren aan de stichting van het bekende Kinderhuis, hetwelk van buitengewone beteekenis is geworden. Van deze meer dan 30.000 vreemdelingen is een tiende deel voor Christus gewonnen; dus er blijft nog Zendingswerk te over.

Wat den arbeid onder de Javanen betreft, deze heeft aan de Broeders een eigenaardige moeilijkheid gegeven. Immers, de eigenlijke bestemming van de Herrnhutters-Zending is, het Evangelie aan zeer laag staande volken te brengen, zooals Negers, Eskimo's, Hottentotten, enz. Maar vielen de Javanen daar niet buiten? Op een Zendingsconferentie te Den Haag in 1902 betoogde dan ook de leider van de Zending in Suriname, dat een Nederlandsch Zendingsgenootschap de Zending onder de Javanen in Suriname ter hand moest nemen. Dit is echter tot dusver niet geschied. En toen hebben de Broeders gedaan, wat toch eigenlijk onze roeping is. Het resultaat van dezen arbeid is in enkele woorden te zeggen: over het algemeen hebben de Javanen het Evangelie afgewezen!

Men voelt den ernst van deze laatste opmerking, als men bedenkt, dat Suriname in de toekomst naar alle waarschijnlijkheid een land zal zijn met een overwegend Javaansche bevolking. En menselijk gesproken hangt het lot van Suriname voor een groot deel af van de vraag, of het mogelijk zal zijn in de eerstvolgende jaren de Christianisering van deze Immigranten afdoende aan te vatten.

Maar wij moeten eindigen. Wij konden slechts hier en daar een greep doen; de bedoeling van dit artikel is evenwel, om op te wekken tot het aanschaffen van het boek „Ons Suriname”, geschreven door den Zendingsdirecteur Steinberg, dat als deel VI verschenen is in de serie „Onze Zendingsvelden”, van welk boek wij in dit blad een korte recensie gaven. Bovendien willen wij er door herinneren aan de roeping ook van de Gereformeerden, om het werk der Herrnhutters in Suriname met hun sympathie, gebed en gaven te steunen.

J. D. W.

Evangelisatie-motieven uit de werken van Mevrouw Bosboom-Toussaint.

Een scherp duel.

Doctor Elbertus Leoninus, Kanselier van Gelderland, en Gideon Florensz zijn in de werken van Mevrouw Bosboom-Toussaint twee scherp geteekende figuren. Van geheel tegenovergesteld type. Gideon is te karakteriseeren als de man der ware religie, de Kanselier als een man der zedekunde. Hiermede is de casuspositie dezer beide mannen gegeven, alsook de voortdurende worsteling, die tusschen hen beiden plaats heeft. Bij nauwe verwantschap is er tegelijk een diepe kloof, die ondanks alle pogingen om elkander te naderen niet

kan worden weggenomen, veeleer zich al meer verdiept.

De Kanselier had „een zestigjarig leven achter zich van de reinste zedelijkheid en van de hoogste krachtsinspanning en van de zeldzaamste zelfbeheersching bij het vervullen van groote plichten”. Gideon „noster doctissimus Florentius” als Marnix van St. Aldegonde hem noemde, was een jonkman in de lente van het leven, nog meer dan vanwege zijn uitgebreide kennis, om zijn „singuliere vroomheid” lief te hebben en te prijzen.

Er bestond tusschen hen allereerst een natuurlijke betrekking. De Kanselier was Gideons pleegvader en voogd. Doch vooral bestond tusschen hen een diepere, geestelijke verwantschap, door Mevrouw Bosboom treffend geteekend in de uitdrukking: „de zoon zijner ziel”. Hij was de hoop en de trots van Leoninus. Op Gideons toekomst had hij verwachtingen gebouwd voor zijn grijsheid, zóó, als hij op geen zijner eigene zonen had gevestigd. Zijn samenwerking, den bijstand van zijn helder oordeel, van zijn veelzijdige kennis, waren als de bondgenooten, die hij zich meende verzekerd te hebben voor den kwaden tijd. Gideon zou naast hem gaan, zoo hoopte hij, totdat hij hem zijn plaats kon doen innemen; zoo zou hij zichzelf niet overleven, maar herleven in dien waardigen opvolger, die het vaderland zou liefhebben en dienen als hij zelf. Tegenover die zeer nauwe betrekking tusschen hen beiden stond echter een groote, innerlijke verwijdering. Deze doet den Kanselier misnoegd vragen: „En nu, wat was er van die hope geworden?” De jonkman had niets willen dienen dan de kerk, een zaak die de Kanselier bijna een schadelijke, of ten minste een nuttelooze achtte; hij had hem den medebroeder zien worden van die kerkdienaren, die op allerlei wijze het reeds zoo moeilijk Staatsbestuur nog meer bemoeilijkten door het opwerpen van nodelige en onvoorzichtige vraagstukken, die in zijn oog zoowel ijdel als vermetel schenen.

En Gideon stond nu aan hunne zijde, had hij meer dan ééne gelegenheid getoond te wenschen, wat zij wenschten; voor te staan, wat zij voorstonden, al had hij nooit eenigen onwilligen of zelfs aanmatigenden stap, door hen gedaan, gebillikt of nagelaten. Ook was de smart over die teleurstelling zóó groot geweest, dat zij de mate zijner gewone lankmoedigheid was te boven gegaan en er een geheime verbittering in zijn ziel was ingeslopen, die zich somwijlen uitdrukte in een woord of in een blik, ondanks zijn groote liefde voor den jongen man, ondanks zijn hooge waardeering, of eigenlijk juist daarom; hoemeer hij voelde, wat hij in hem verloren had, hoe meer de spijt daarover zich gelden deed, en zoo gleet er soms een zijdelingsch verwijt over zijn lippen, te midden van de uitdrukking eener vaderlijke teederheid. Gideon voelde het, hij vergiste zich niet in de oorzaken dezer verwijdering en het was hem tot groote droefheid, want hij wist, dat hij ze niet kon wegnemen.

De grondoorzaak lag te diep, hij gevoelde, dat er meer was dan de teleurstelling van den Staatsman, van den pleegvader; het was de innerlijke vijandschap van den wijsgeer tegen het stellig Christelijk beginsel, dat Gideon tot de keuze van zijn stand had geleid, het was de vijandschap van den deïst tegen den geloovige, die het Evangelie als Goddelijke Openbaring heeft aangenomen, het was de vijandschap van den strengen en fieren moralist tegen de verootmoediging van de leer des kruises.

Dat die pleegzoon een zóó bepaalde keuze had gedaan voor een vorm van eeredienst; dat hij zijn leven en al zijn krachten wilde wijden om haar voor te staan, terwijl Leoninus, die de hevigste stormen van religietwist had doorleefd, als éénig resultaat van zijn ervaringen en beschouwingen besliste, „dat, daar men niet weten kon hoe de Godheid wilde gediend zijn, men dit punt aan de Opperste Wijsheid en de Engelen moest overlaten”, zonder van zijn zijde verder moeite te doen om te onderzoeken, of het die Opperste Wijsheid ook kon behaagd hebben, om zich van harer waardige middelen te bedienen, om voor Zijn schepselen die onzekerheid op te lossen — hier lag de groote kloof en zij was door Gideon niet aan te vullen. Een, machtiger dan hij moest dit omkeering werken en zou het eeniglijk vermogen.

Als men deze twee persoonlijkheden naast elkander stelt, dan verstaat men, dat alles Gideon van zulke proefneming moest terughouden. Hij, — die van zijn eerste kindsheid af had geleerd, de oogen met vertrouwen, met eerbied op te heffen naar die hooge, achtbare gestalte, die opgevoed was in de liefde en de vrees voor dien man, hij zou tot hem gaan en zeggen: „dat, wat gij in uw hart hebt jegens mij, is zonde, is niet een tegenzin tegen eenige kerkelijken, niet de tegenzin tegen een stand of een geloofsvorm, maar het is een innerlijke afkeer van God, Dien ge niet kent, van Wien ge u eigenwillig gescheiden vindt, omdat gij Hem niet kennen wilt in Christus, Zijnen Zoon, door Wien men eeniglijk tot Hem komt”. Neen, voorwaar! zoo noodig het was, dat die waarheid hem eenmaal ter oore kwam, zoo ijdel zou het geweest zijn, indien Gideon den onverstandigen ijver had gehad, haar uit te spreken.

Eens had hij den strijd met den Kanselier moe-

ten wag
involgen
al den
geloof
hem al
en goed
zere, di
wanhoop
leeraar
den Kan
kon zijn
zoo diep
die innt
als uille
aangaan
maar
waarvoor
schrikte,
stond al
kweitsen
hier nie
Zoo v
vraag v
waardel
deon pij
om dan
Maar of
hij ande
Wannee
den geko

In „De
iets over
Weekblad
mans:

„De
wetensc
niet me
lijke bi
nisme.
De b
tijd me
wetensc
de oud
Heilige
woord
mond v
nood en
Hierteg
volgende

Bij h
zich w
mige v
van al
rijkste
Zeker
niet vre
heeft d
het Chr
komen;
publice
dreden
aan het
een bed
de ethie
den in
staande
geworpe
aan een
en het t
dat dat
Testame
Als de
met wet
om bero
graag te
de uitko
schap e
zooveel
Azis en
Evangel

Ons bla
merkinge
Dit verhin
zegt, een s
zijn vluch
conflicten
dat men, z
stellende, l
iets anders
er tusschen
zijn; dat d
lijk geopen
van zuiver
het gaat d
eenstemmi
te stellen
Maar het
angst, „ge
schappelijk
met één s

eer zich al meer

jarig leven achter en van de hoogste eldzaamste zelfde groote plichten". Florentius" als noemde, was een en, nog meer dan, om zijn „singul- en te prijzen. eerst een natuur- vas Gideons pleeg- bestond tusschen rwantschap, door sekend in de uit- Hij was de hoop Gideons toekomst l voor zijn grijs- eigene zonen had den bijstand van reezijdige kennis, hij zich meende aden tijd. Gideon de hij, totdat hij en; zoo zou hij herleven in dien derland zou lief- egenover die zeer beiden stond ech- dering. Deze doet „En nu, wat was onkman had niets zaak die de Kan- ten minste een den medebroeder en, die op aller- Staatsbestuur nog verpen van net- ken, die in zijn enen.

ne zijde, had hij and te wenschen, in, wat zij voor en onwetigen of en gedaan, gebil- smart over die dat zij de mate vas te boven ge- ring in zijn ziel jlen uitdrukke in anks zijn groote danks zijn hooge laarom; hoemeer n had, hoe meer ed, en zoo glees over zijn lippen, eener vaderlijke hij vergiste zich wijdering en het aan hij wist, dat

hij gevoelde, dat g van den Staats- vas de innerlijke tegen het stellig tot de keuze van de vijandschap ge, die het Evan- eeft aangenomen, strengen en fie- iging van de leer

aalde keuze had lenst; dat hij zijn wijden om haar die de hevigste rleefd, als éénig i beschouwingen ten kon hoe de dit punt aan de len moest over- rerder moeite te ie Opperste Wijs- n zich van harer, om voor Zijn lossen — hier door Gideon niet an hij moest die nighlijk vermoge- eden naast elkan- alles Gideon van uden. Hij, — die geleerd, de oogen te heffen naar opgevoed was in man, hij zou tot gij in uw hart iet een tegenzin e tegenzin tegen naar het is een n ge niet kent- iden vindt, omdat tus, Zijnen Zoon- am komt". Neen- lat die waarheid oo ijdel zou het onoverstonden reken.

1 Kanselier moe

ten wagen ten tijde dat er vrede was naar het involgen zijner keuze en hij had toen gestreden met al den ernst en met al den gloed, waarmede zijn geloof en zijn liefde hem kon bezielen, maar hij had geenszins de zegen behaald; de Kanselier had hem alleen zijn begeerte ingewilligd, met het fiere en goedgehartig mededoogen van den sterkere wij- zere, die den zwakke toegeeft, om hem niet tot wanhoop te brengen. Sinds dien tijd had de jonge leeraar besloten elken strijd over deze punten met den Kanselier te vermijden, zoolang daarbij sprake kon zijn van hem zelf. Daarom ook smartte hem zoo diep ieder woord of iedere blik, welke van die innerlijke verwijdering getuigde, en dat hem als uitlokte tot een strijd, dien hij niet meer durfde aangaan. Niet, dat het hem aan moed ontbrak, maar het was de vreeze der liefde, de éénige, waarvoor Gideon vatbaar was, die hem terug- schrikte, waar het Leoninus gold, die voor hem stond als de majesteit der onschendbaarheid. Hem kwetsen scheen hem heiligschennis, omdat het hier niet tot heilzame heeling zou zijn.

Zoo verstaan wij het, dat een schijnbaar simpele vraag van den Kanselier, als: „En nu, mijn wel- waarde! hoe staat ge met de collega's?" voor Gideon pijnlijk is, hem een oogenblik doet aarzelen, om dan straks een ontwijkend antwoord te geven. Maar ofschoon hij tot lijdzaamheid besloot, toonde hij anderzijds dat hij verre van weerloos was. Wanneer twee vuurstenen tegen elkander wor- den gekeist, spatten er altijd vonken.

J. P. T.

Beduimelen?

In „De Hervorming" (vrijzinnig) schrijft Ds D. Drijver iets over een uittaling, die hij vond in „Het Algemeen Weekblad" (ethisch) van de hand van Ds O. Noordmans:

„De kwasties van het Modernisme, deze natuur- wetenschappelijke beduimeling van het Evangelie, zijn niet meer aan de orde. Ze thans nog onder de kerke- lijke burgerij willen uitvechten, ware een anachro- nisme.

De belijdenis van Christus, die de kerk in onzen tijd moet doen uitgaan, houdt geen verband met wetenschappelijke oudheden of echtheden, maar met de oudheid van den Vader en de echtheid van den Heiligen Geest, waarover de wetenschap nog nooit een woord heeft gezegd. Deze confessie kan alleen uit den mond van armen en kinderen geboren worden; uit den nood en het verlangen der wereld.

Hiertegenover merkt de vrijzinnige Ds Drijver het volgende op:

Bij het lezen van dergelijke woorden verbaast men zich weer opnieuw over het flair, waarmede som- mige vertegenwoordigers der ethische orthodoxie zich van allermeestelijke doch tegelijkertijd allerbelang- rijkste waarheidskwasties weten af te maken.

Zeker, de moderne richting in de Theologie was niet vreemd aan een positieve natuurwetenschap; zij heeft daardoor de innige en bovenzinlijke zijde van het Christelijk geloof niet tot zijn volle recht laten komen; maar zij werd, evenals eens Luther bij het publiceren van zijn stellingen over den aflaat, ge- dreven door liefde tot de waarheid en het streven naar aan het licht te brengen. Daarom mag hier niet van een beduimelen worden gesproken, te minder omdat de ethische orthodoxie het licht, hetwelk het onder den invloed der negentiende-eeuwse wetenschap staande modernisme op het Oude Testament heeft geworpen, grootendeels heeft aanvaard en het slechts aan een onprincipiele scheiding tusschen het eerste en het tweede gedeelte van Gods Heilig Woord dankt dat datzelfde licht niet schijnt over haar Nieuwe Testament.

Als de belijdenis van Christus niets uitstaande heeft met wetenschappelijke oudheden of echtheden, waar- om beroept dan juist de ethische orthodoxie zich zoo graag ter verdediging van Christelijke waarheden op de uitkomsten der nieuwe en liefst der nieuwste weten- schap en doet iemand als Prof. Maarten van Rhijn zooveel moeite op grond van de opgravingen in Klein- Azië en omgeving de betrouwbaarheid van de Evangelien en de Handelingen aan te toonen?

Ons blad is niet vrijzinnig, en zou dus met de op- merkingen van Ds Drijver weer niet kunnen meegaan. Dit verhindert evenwel niet, dat we, in hetgeen deze zegt, een stuk waarheid zien. Het gaat ook o.l. niet aan, zijn vlucht uit de concrete werkelijkheid en concrete conflicten te verbergen achter het heldhaftige woord, dat men, zulke conflicten opwerpende, of aan de orde stellende, het evangelie „beduimelt". Hoezeer het geloof iets anders is dan wetenschap, het aanvaardt toch, dat er tusschen wat God gemaakt heeft, geen conflict kan zijn; dat dus ook a priori vaststaat, dat tusschen werke- lijk geopenbaarde geloofsinhouden en heusche resultaten van zuivere wetenschap geen conflict kan bestaan; en het gaat dan aan het werk, bereid, om waar de over- eenstemming niet gezien wordt, vooralsnog zich tevreden te stellen met een „non liquet": wij zien het nog niet. Maar het evangelie „redden", door het, uit verholen angst, „geen verband" te laten „houden", met weten- schappelijke oudheden of echtheden, — en zich zoo met één slag te ontdoen van moeilijkheden, die men

niet aan kan, en die men ook niet wil onder de oogen zien uit een geloofsstandpunt, dat lijkt ons, uit oorzaak van dit laatste, een „beduimelen" van het „evangelie".

Conferentie en conspiratie.

Een nuttig en ontdekkend woord schrijft de heer H. Algra in „Leeuwarder Kerkbode":

Vroeger hielden de ethisch-irenische predikanten hun conferenties op den Huize Klomp bij Veenendaal. Ze kwamen daar bijeen, om elkander te stichten en op te wekken. In de vertrouwde sfeer van een con- ferentie, waar de menschen als broeders zoo echt vertrouwelijk onder elkaar zijn, is dat een zegen- belovend pogen. Maar Beets heeft gezegd, dat op die conferenties ook de nachtschool werd afgetrapt. De nachtschool — dat was een scheldwoord, door Da Heldring uitgevonden, en waarmee die menschen bedoeld werden, die in hun achterlijkheid nog vast- hielden aan de oude belijdenisschriften. En de term aftrappen wijst er op, dat er op zulk een conferentie over deze Gereformeerden niet heel zachtzinnig werd geoordeeld.

Dat lijkt haast onbegrijpelijk — in vertrouwelijke kring als broeders bijeen, en dan zoo hard oordeelen over menschen, die niet aanwezig zijn.

Toch behoeft ons dit niet al te zeer te verwonderen. Een conferentie krijgt licht iets van een conspiratie, van een samenzwering. Het moeten sterke beenen zijn, die in dit opzicht de weelde kunnen dragen. Want er ontbreken remmen, die ons anders voorzichtig maken in ons oordeel. Er is geen pers, die het gesprokene wereldkundig maakt. De woorden worden niet op een goudschaaltje gewogen, omdat men niet officieel spreekt. De half-scherpsende toon, waarop een afke- rend oordeel wordt uitgesproken, ontleent voor het moment iets aan de scherpte, maar als het in de herinnering wordt meegedragen, krijgt het weer zijn volle kracht. En zoo wordt er op conferenties wel eens kwaad gesproken. Vooral over diegenen, die men niet heeft uitgenoodigd, omdat zij anders de sfeer zouden bederven.

Het gevaar, dat een conferentie een conspiratie wordt, dreigt bijzonder in dezen tijd. Want er worden veel conferenties gehouden. En dan kan het zoo gaan: Voor elke conferentie bestaat wel een persoon, die als de kwade pier wordt beschouwd. Hij is er natuurlijk niet, en toch bederft hij de sfeer. Want men heeft iets van zijn schim gemerkt. En die schim wordt ver- dreven door een woordspeling op zijn naam, door een vertrouwelijke mededeeling omtrent zijn achterlijkheid, zijn hebzucht, zijn onwetenschappelijkheid of de baas- achtigheid van zijn vrouw. En als die schim ver- dwenen is, wordt de richting, die hij vertegenwoordigt, onder handen genomen. Gedaagd voor het forum van „onzen tijd en onze roeping", gewogen en te licht bevonden. Daarna wordt de dag besloten met een wandeling over de heide en een zwaar gesprek rondom het kampvuur, of als het conferentieoord meer weste- lijk gelegen is, met een wandeling langs het strand.

Maar de idealisten, die wat zwaarder op de hand zijn, voelen Luthervuur in zich branden. Zij hebben alles voor de volle honderd procent genomen, en willen den strijd aanbinden tegen de gevaren, die nu ont- dekt zijn.

Laten ze nuchter blijven. Conferenties zijn nuttig, om elkander te leeren kennen en om allerlei vraag- stukken te leeren kennen. Maar conferenties vormen geen reformatische krachten.

Ik ben blij, dat dit zoo eens gezegd is.

Natuurlijk geldt dit niet van elke conferentie; de schrijver wees trouwens slechts gevaren aan, en heeft niemand en niets veroordeeld.

Maar dat er zulke conferenties zijn, die aan de hier aangewezen gevaren in geen deele ontkomen zijn, dat heeft de uitkomst wel bewezen.

De conferenties van irenischen zijn soms honderd- maal „scherper" dan menige op de hei om die scherpte in den ban gedane broeder-van-de-krant.

Is, van Dijk vroeg eens: ben ik grooter, wanneer ik in mijn huiskamer zit, dan wanneer ik in de Sahara sta?

Ik vraag: ben ik scherper, wanneer ik mijn mening voor de publieke tribune zeg, dan wanneer ik ze in een conferentie op de hei laat vernemen?

Er is veel dwaasheid onder de zon.

Doctoraal examen voor predikanten?

Ik beloofde verleden week nader te spreken over wat Ds F. C. Meijster zou schrijven over het onderwerp. Ik doe dat ook, doch om het belang der zaak onder „Kerkelijk Leven".

Een „kerkegroep in haar geheel"?

Dr J. Schelhaas schrijft in „Franeer Kerkbode" over de verenigingspogingen, allereerst met de Chr. Gere- formeerden:

Is er echter geen zekerheid, dat een kerkegroep in haar geheel met de onze zich vereenigt (afge- zien nu van de orthodoxen in de Ned. Herv. Kerk). dan zijn wij het eens met een Christelijk Gereformeerd scribent, die dan van een vereniging niets wil weten. Krijgen wij immers weer hetzelfde als in 1892, dan zijn wij bezig aan het oplossen van een repeteerende breuk, waaraan geen einde is. Er moet zekerheid, voorzover onder menschen mogelijk, zijn, dat een vereniging, door synoden tot stand gebracht, ook volledige werkelijkheid wordt. Anders berokkent men zich veel noodeloze moeite zonder gewenscht resul- taat.

Het is maar gelukkig, dat Dr S. spreekt van een „zekerheid, voorzover onder menschen mo- gelijk". Ik voor mij geloof niet, dat de Chr. Geref. Kerk „in haar geheel" zal bereid zijn. De gehoorzaam-

heid zal velen prikkelen tot verscherping hunner on- gehoorzaamheid. En daarom zou ik op die genoegzame eenparigheid maar niet wachten. Het zou dan wel eens een wachten kunnen worden zonder eind, hier in ons „1000-jarig rijk", dat er nu eenmaal niet zoo behagelijk uitziet als dat van den voormaligen predikant, den heer Berkhoff.

De onbekeerde en het zwijn.

Dr H. v. d. Elskamp schrijft in „Gron. Kerkbode" over het pietisme in Groningen. Ter sprake komt de toestand in Nieuwolda, tijdens H. de Cock:

Ook in die gemeente waren oefeningen, die door den predikant met leede oogen werden aangezien. De kwes- tie ontstond toen Willem Wabbes Bosch, een voor- stander der oefeningen, tot diaken werd verkozen.

Da de Cock had beweerd, dat ook een onbekeerde het „Onze Vader" wel mocht bidden. Ieder mocht God als Vader aanspreken, daar God als Schepper ieders Vader is. Bosch zou toen tegen een knecht, die bij Da de Cock catechiseerde gezegd hebben: „Doe beste een wakker baes, die bepleit de sake van den duivel, als een onbekeerde God als Vader mag anbid- den, mag een swijn het ook wel doen, omdat het ook een scheepsel is".

Da de Cock wilde daarom Bosch niet bevestigen. Deze zaak heeft tot heel wat onverwikkelijke strijd aanleiding gegeven, niet alleen in Nieuwolda, maar ook in de classis en de geheele provincie.

Zijn onze lezers allen over de moeilijkheid heen?

Wat er van de Twaalf Artikelen overblijft.

We wezen herhaaldelijk op de „dogmatische brieven" van het „Algemeen Weekblad" (Prof. v. d. Leeuw), en merkten op, dat deze brieven wel een bespreking gaven van de Twaalf Artikelen, doch op meer dan één punt deze artikelen verloochenden. We deden dat, opdat ieder weten zou, waar we aan toe zijn, in schoolbesturen, in kerkelijke organen, in den dienst des Woords. Ook opdat men weten zou, wat er van terecht komt, als men mee- gaat met de theorieën van Brunner, c.s., en van Barth, die — gelijk ik het eens zoo uitdrukte — zoo „verbin- dend" zijn (ondanks zichzelf), wij ze aan allerlei rich- ting de kans bieden, saam te komen in eenzelfde ver- filosofeering van het evangelie, zóó, dat elks negatie van wat er heusch in staat, nog den schijn van er- kenning krijgt, doordat men doet, alsof het er heusch zóó staat, als men het verfilosofeert. Dat was noodig, omdat o.m. in den Calvinistenbond een bestuurslid zat (aankankelijk) „met gemeen consent", welk bestuurs- lid ook al publiek Barth, Brunner, etc. had verheerlijkt. De tijden leken ons te ernstig, om over deze dingen — die zuiver zakelijk zijn — te zwijgen.

Thans verblijdt het ons in „Watergraafsmeersche Kerk- bode" te lezen van de hand van Dr G. C. Berkouwer:

Onder dezen titel is verschenen een boek van Prof. v. d. Leeuw uit Groningen, die hier de 12 geloofs- artikelen behandelt. In de inleiding zegt hij, dat een predikant in een weekblad deze brieven, naarmate ze verschenen (ze werden eerst gepubliceerd in het Algemeen Weekblad), „begeleid heeft met een steeds luider klinkend lied van den haat".

Ik kan dit niet beoordeelen, omdat ik dit lied van den haat niet gelezen heb. Wel las ik af en toe een protest. Waartegen? Niet daartegen, dat Dr v. d. Leeuw er in menig opzicht een andere mening op nahield. Maar wel hiertegen, dat van de geloofsbe- lijdenis menigmaal iets anders werd gemaakt, dan de wezenlijke bedoeling der kerk is geweest. Nu de arti- kelen in boekvorm verschenen zijn, valt dit nog te meer op, vooral bij de behandeling van het stuk: Ge- boren uit de Maagd Maria.

Over dit stuk is den laatsten tijd nog al wat te doen geweest. Ik denk aan „Bijbel en Jeugd" van Kohnstamm, waarin deze de geboorte uit de Maagd Maria bestrijdt en aanvaardt de geboorte van Jezus uit Jozef en Maria, omdat z.i. de maagdelijke ge- boorte zou beteekenen een vernietiging van het ge- zin. En in zijn latere werk over „De Hellige" sprak hij uit, dat het verhaal der maagdelijke geboorte, dat zoo uitnemend paste in de heidense voorstellings- wereld van den Keizertijd, voor den 20-eeuwse menschen een ontzaglijke steen des aanstoots is gewor- den. En die steen kan worden weggenomen, omdat hier geen essentieel deel van het Christendom mee gemeend is. Naast Kohnstamm heeft ook de bekende theoloog Brunner de maagdelijke geboorte bestreden als een mislukte poging om het mysterie begrijpelijk te maken. Nu komt ook Prof. v. d. Leeuw in zijn be- spreking van de 12 artikelen tot de uitdrukking: ge- boren uit de Maagd Maria. Hij spreekt met nadruk uit, dat het mysterie voor hem niet ligt in de maagde- lijke geboorte. „Wie behoefte heeft aan onbegrijpe- lijkheden als zoodanig, moge de oude mythe handha- ven" en „Wij kunnen ons het mysterie zeer wel den- ken zonder deze speciale onbegrijpelijkheid, het won- der zonder deze wonderbaarheid". Wat is dan z.i. het mysterie? Dat Christus geboren is. „Of Hij ge- boren werd uit Maria dan wel uit Maria en Jozef, doet daarbij niets ter zake".

Maar voor de kerk, die deze belijdenis opstelde, is daarmee deze belijdenis van haar zin beroofd. Is het niet een eisch der nuchterheid, dat „uit de Maagd Maria" dan ook resoluut te schrappen en te zeggen, dat dat verouderd is? We zingen ten opzichte van deze dogmatische brieven geen lied van den haat, maar vragen om nuchterheid. Laat men den zin van deze belijdenis op dit en op andere punten niet wijzi- gen en dan den indruk geven, dat wij 't veel dieper zien, dat wij die termen nu eigenlijk pas (beter dan de opstellers) verstaan, maar eerlijk zeggen: dit en dat kunnen we niet meer aanvaarden. We houden dus maar een gedeelte van de 12 artikelen over. Dat